Cykl etiud edukacyjnych „»Solidarność« – narodziny Wolności”: odc. 17 – „Episkopat Polski wobec »Solidarności«”

Lubelski Lipiec Solidarność

30.07.2025

Latem 1980 r. w Polsce wybuchła kolejna fala protestów społecznych, które doprowadziły do powstania we wrześniu 1980 r. Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Zrodzona z sierpniowego strajku na Wybrzeżu „Solidarność” stała się jednak czymś więcej niż organizacją pracowniczą. W 1981 r. była liczącym blisko 10 milionów członków ruchem społecznym, wyrażającym wolnościowe dążenia Polaków, którzy po raz kolejny rzucili wyzwanie komunistycznej władzy. Związek pozostawał również inspiracją dla innych narodów Europy, które po zakończeniu II wojny światowej znalazły się w sowieckiej strefie wpływów. „Solidarność” niosła nadzieję na wolność, godność i koniec istnienia systemu komunistycznego, opartego na przemocy i powszechnym kłamstwie.

O tym jak faktycznie wyglądała polska droga do wolności, opowiada najnowszy cykl etiud filmowych, przygotowanych przez Biuro Badań Historycznych IPN we współpracy z Centralnym Przystankiem Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego. W tych krótkich filmach naukowcy z Instytutu Pamięci Narodowej opowiedzą, w jaki sposób rodził się a następnie wyglądał opór polskiego społeczeństwa wobec komunistycznej władzy.

Odcinek 1. „Lubelski Lipiec ‘80”

Od lipca 1980 r. władze komunistyczna rządzące Polską wprowadziły podwyżkę cen artykułów mięsnych w bufetach i stołówkach zakładowych. Decyzja ta zwiększyła niezadowolenie społeczne, które w tamtym czasie było już dość duże. Wynikało ono z pogłębiającego się kryzysu gospodarczym, w jakim PRL znalazł się drugiej połowie lat ’70.

8 lipca 1980 strajk rozpoczęła załoga Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego PZL Świdnik w Świdniku. W kolejnych dniach zaczęły strajkować inne zakłady znajdujące się na Lubelszczyźnie, w tym największe przedsiębiorstwo w regionie czyli Fabrykę Samochodów Ciężarowych w Lublinie. Łącznie zastrajkowało wówczas ponad 150 zakładów, ulokowanych na Lubelszczyźnie. Zasięg protestów była na tyle duży, że zmusił władze do podjęcia rozmów ze strajkującymi.

Premiera na kanale IPNtv 30 lipca 2025 r. o godz. 15.00.

Odcinek 2. „Polskie lato ‘80”

Od lipca 1980 r. władze komunistyczne rządzące Polską wprowadziły podwyżkę cen artykułów mięsnych w bufetach i stołówkach zakładowych. Decyzja ta zwiększyła niezadowolenie społeczne, które w tamtym czasie było już dość duże. Wynikało ono z pogłębiającego się kryzysu gospodarczego, w jakim PRL znalazła się drugiej połowie lat ’70.

Z powodu wspomnianych wyżej podwyżek, w lipcu i sierpniu 1980 r., całą Polskę ogarnęła fala strajków. Najpierw zaprotestowali robotnicy Lubelszczyzny, a następnie pracownicy różnych regionów Polski, w tym np. Mazowsza i Wybrzeża. Sytuacja była na tyle poważna, że ówczesne polskie władze zasiadły do rozmów z protestującymi.

Premiera na kanale IPNtv 7 sierpnia 2025 r. o godz. 15.00.

Odcinek 3. „Strajk w Stoczni Gdańskiej ‘80”

Od lipca 1980 r. władze komunistyczna rządzące Polską wprowadziły podwyżkę cen artykułów mięsnych w bufetach i stołówkach zakładowych. Decyzja ta zwiększyła niezadowolenie społeczne, które w tamtym czasie było już dość duże. Wynikało ono z pogłębiającego się kryzysu gospodarczego, w jakim PRL znalazła się drugiej połowie lat ’70.

Z powodu wspomnianych wyżej podwyżek, w lipcu i sierpniu 1980 r., całą Polskę ogarnęła fala strajków. Najważniejsze z punktu widzenia konsekwencji były strajki na polskim Wybrzeżu, a szczególnie protest, który 14 sierpnia 1980 r. wybuchł w Stoczni Gdańskiej. Robotnicy stanęli wówczas w obronie zwolnionej dyscyplinarnie z pracy działaczki Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża Anny Walentynowicz. Przywrócenie jej do pracy było jednym z dwudziestu jeden żądań, jakie pracownicy stoczni przedstawili stronie rządowej.

Premiera na kanale IPNtv 20 sierpnia 2025 r. o godz. 15.00.

Odcinek 4. „Porozumienia sierpniowe”

W sierpniu 1980 roku przez kraj przelała się największa fala strajków w historii Polski. Komunistyczne władze zostały zmuszone do podjęcia negocjacji z Międzyzakładowymi Komitetami Strajkowymi utworzonymi w Gdańsku, Szczecinie oraz Jastrzębiu Zdroju, które reprezentowały załogi setek protestujących zakładów. Negocjacje z komisjami rządowymi zakończyły się podpisaniem trzech porozumień: 30 sierpnia w Szczecinie, 31 sierpnia w Gdańsku i 3 sierpnia w Jastrzębiu Zdroju.

Najważniejsza zdobyczą strajkujących było uzyskanie prawa do tworzenia samorządnych, a przede wszystkim niezależnych od władzy związków zawodowych. Lech Wałęsa, kierujący gdańskim MKS stwierdził po zakończeniu strajku: „uzyskaliśmy wszystko, co w obecnej sytuacji mogliśmy uzyskać. Resztę też uzyskamy, bo mamy rzecz najważniejszą: nasze niezależne samorządowe związki zawodowe. To jest nasza gwarancja na przyszłość”. Dzięki tej gwarancji

trzy tygodnie później narodziła się „Solidarność”.

Premiera na kanale IPNtv 27 sierpnia 2025 r. o godz. 15.00.

Odcinek 5. „Powstanie NSZZ »Solidarność«”

Po podpisaniu porozumień sierpniowych rozpoczął się spontaniczny, ogólnokrajowy proces organizowania nowych struktur związkowych. Początkowo miały one charakter regionalny, lecz szybko pojawiła się idea stworzenia jednej, wspólnej organizacji. Podczas spotkania 17 września 1980 roku, pod wpływem przekonujących wystąpień m.in. Jana Olszewskiego i Karola Modzelewskiego, zapadła decyzja o powołaniu ogólnopolskiego związku zawodowego pod nazwą „Solidarność”.

Nowy ruch w krótkim czasie zyskał miliony członków i stał się realną siłą zdolną do wywierania presji na komunistyczne władze. Z lokalnych inicjatyw powstała jedna organizacja, która odegrała kluczową rolę w walce o wolność i demokrację w Polsce.

Premiera na kanale IPNtv 17 września 2025 r. o godz. 15.00.

Odcinek 6. „Kryzys rejestracyjny”

Narodziny NSZZ „Solidarność” były bezprecedensowym wydarzeniem w historii Polski „ludowej”. Jednak droga do pełnej legalizacji i swobodnego działania związku nie była prosta, a jej kulminacją stał się tzw. kryzys rejestracyjny, który ujawnił, z jednej strony skalę oporu władz, z drugiej zaś skalę determinacji społeczeństwa.

Kilkutygodniowe przepychanki partyjno-związkowe zakończyły się dopiero w listopadzie 1980 r. W tym czasie były rozważane różne warianty. Władze zastanawiały się np. nad izolowaniem kilkudziesięciu tysięcy działaczy związkowych. Ostatecznie 10 listopada 1980 r. Sąd Najwyższy PRL zarejestrował statut NSZZ „Solidarność”. Dzięki tej decyzji związek stał się w świetle prawa organizacją legalną.

Premiera na kanale IPNtv 15 października 2025 r. o godz. 15.00.

Odcinek 7. „Komitety Obrony Więzionych za Przekonania”

Ochrona więźniów politycznych była jednym z punktów podpisanego w Stoczni Gdańskiej porozumienia będącego początkiem NSZZ „Solidarność”. Komuniści łamali jednak złożone obietnice aresztując m.in. liderów Konfederacji Polski Niepodległej. Dlatego też w grudniu 1980 r. Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność” powołała Komitet Obrony Więzionych za Przekonania. Wiosną 1981 r. w całym kraju zaczęły powstawać kolejne, regionalne komitety, którym przyświecał ten sam cel: wolność dla więźniów sumienia.

Organizowane przez KOWzaP akcje protestacyjne wymusiły na władzach ustępstwa, przyczyniając się do poszerzenia sfery wolności. Skutecznie też nagłaśniały problem więźniów politycznych w PRL. Stały się także miejscem ogniskującym radykalniejszych działaczy związku oraz bazą werbunkową dla KPN.

Premiera na kanale IPNtv 11 lutego 2026 r. o godz. 15.00.

Odcinek 8. „Droga do rolniczej »Solidarności«”

Sierpniowy przełom i powstanie NSZZ „Solidarność” dały nadzieję innym aniżeli robotnicy środowiskom na powołanie swoich niezależnych związków i stowarzyszeń. Również rolnicy domagali się zgody na rejestrację związku, który broniłby ich interesów. Jednak ich dążenia do rejestracji organizacji wciąż były ignorowane przez władze komunistyczne i odrzucane przez sądy.

Dopiero strajki w Ustrzykach Dolnych i Rzeszowie, a także chłopska nieustępliwość wymusiły na władzy ustępstwa i doprowadziły do zawarcia w lutym 1981 r. porozumień rzeszowsko-ustrzyckich. W ich konsekwencji 12 maja 1981 r. Sąd Wojewódzki w Warszawie zarejestrował Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych „Solidarność”.

Premiera na kanale IPNtv 18 lutego 2026 r. o godz. 15.00.

Odcinek 9. „Kultura niezależna”

Polska kultura przez cały okres komunizmu była związana sznurami cenzury. Najgorzej sytuacja prezentowała się w czasach stalinowskich, kiedy to poszczególne elementy życia społecznego, jak i kulturowego musiały odpowiadać odpowiednim paradygmatom. W okresie tzw. odwilży nastąpiły pewne pozytywne zmiany, jednak o pełnej wolności nie mogło być mowy.

Z tego powodu polscy artyści, przynajmniej niektórzy, postanowili obejść od przyjętych, państwowych założeń i podążać drogami niezależności. Tego rodzaju myślenie prezentowali przedstawicieli chyba wszystkich kulturowych profesji, tworząc utwory wolne, nieskrępowane komunistycznymi ograniczeniami.

Premiera na kanale IPNTv 11 marca 2026 r. o godz. 15.00.

Odcinek 10. „Kryzys bydgoski ‘81”

W marcu 1981 r. oczy całego świata skierowane były na Bydgoszcz. Doszło tam do bezprecedensowych wydarzeń, które spowodowały największy kryzys polityczny w okresie legalnej działalności NSZZ „Solidarność”. Kraj stanął na krawędzi strajku generalnego, a wiele osób spodziewało się interwencji wojsk sowieckich, które odbywały w tym czasie manewry „Sojuz ‘81”.

Powodem kryzysu było pobicie kilku działaczy związkowych, którzy na zaproszenie władz udali się do Urzędu Wojewódzkiego na obrady Wojewódzkiej Rady Narodowej. Poszli tam, aby upomnieć się o zgodę na rejestrację rolniczej „Solidarności”. Nie dopuszczono ich do głosu, wyrzucono i pobito. Trzy osoby trafiły do szpitala. Wywołało to olbrzymi sprzeciw Polaków, czego przejawem największy w historii kraju strajk, którego liczebność szacuje się na 2,6 do 5,5 mln osób. Do strajku generalnego nie doszło, w przeddzień rozpoczęcia „Solidarność” zawarła z władzami porozumienie.

Premiera na kanale IPNTv 18 marca 2026 r. o godz. 15.00.

Odcinek 11. „Tygodnik Solidarność”

Kierowany przez Tadeusza Mazowieckiego „Tygodnik Solidarność” był głównym organem prasowym NSZZ „Solidarność”. Ukazywał się od kwietnia do grudnia 1981 r. W przeciwieństwie do większości ówczesnych pism związkowych, które teoretycznie były przeznaczone do „użytku wewnętrznego”, on funkcjonował w obiegu oficjalnym, w związku z czym jego treść była sprawdzana przez ten cenzurę. Jednocześnie półmilionowy nakład zapewniał mu możliwość dotarcia tak szerokiej rzeszy odbiorców, jakiej nie miało żadne inne solidarnościowe medium.

Premiera na kanale IPNtv 1 kwietnia 2026 r. o godz. 15.00.

Odcinek 12. „Młodzież szkolna w czasie karnawału

»Solidarności«”

Rewolucyjny nastrój Sierpnia ’80 udzielił się nastolatkom. Byli zdeterminowani i radykalni. Domagali się prawdy i wolności słowa. Chcieli tworzyć niezależne parlamenty i zasiadać we władzach szkół. Decydować o funduszach komitetów rodzicielskich. Zlikwidować oceny. W Warszawie spotkali się z ówczesnym ministrem oświaty i wychowania. Minister oświaty i wychowania Krzysztof Kruszewski przystał na żądania młodych ludzi. Wraz z rozpoczęciem roku szkolnego 1981/1982 zaczęto poważnie rozważać powołanie jednej niezależnej organizacji młodzieżowej, która koordynowałaby aktywność różnych środowisk uczniowskich w całym kraju.

Premiera na kanale IPNtv 6 maja 2026 r. o godz. 15.00.

Odcinek 13. „I Krajowy Zjazd »Solidarności«”

W trzynastym odcinku zostanie opowiedziana historia I Zjazd NSZZ „Solidarność”, który odbył się w 1981 r. Opowiada dr Grzegorz Majchrzak (BBH IPN w Warszawie).

Odcinek 14. „Posłanie do ludzi pracy Europy Wschodniej”

W czternastym odcinku zostanie przybliżone Posłanie do ludzi pracy Europy Wschodniej. Opowiada dr Grzegorz Majchrzak (BBH IPN w Warszawie).

Premiera na kanale IPNtv 16 września 2026 o godz. 15:00

Odcinek 15. Polemiki programowe w NSZZ „Solidarność”

W piętnastym odcinku zostaną pokazane polemiki programowe wewnątrz obozu solidarnościowego.

Premiera na kanale IPNtv 30 września 2026 o godz. 15:00

Odcinek 16. Zachód wobec karnawału „Solidarności”

W szesnastym odcinku zostaną pokazane reakcje świata zachodniego na powstanie i działania „Solidarności”

Odcinek 17. „Episkopat Polski wobec »Solidarności«”

W okresie stalinowskim komuniści próbowali podporządkować sobie Kościół katolicki. Symbolem tamtego czasu było aresztowanie Prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, który był internowany przez blisko 3 lata. Po tzw. odwilży roku 1956 relacja państwa polskiego i kościoła były przez kilka miesięcy poprawne. W kolejnych latach ponownie się jednak popsuły, gdyż komuniści dążyli do ograniczenia wpływów i możliwości tej niezależnej instytucji. Jednocześnie działacze PZPR zaczęli uderzać w kolejne grupy społeczne, a szczególnie w robotników. W obronie tych ostatnich nie raz występował Kościół katolicki, który ustami i czynami swoich przedstawicieli starał się ich bronić.

Premiera na kanale IPNTv 16 listopada 2026 r. o godz. 15.00.

Poprzedni Strona
Następny Strona

Solidarność

Audycja